

Darreres intervencions a l'assentament ibèric i la vil·la romana de Darró (Vilanova i la Geltrú, Garraf)

ALBERT LÓPEZ I MULLOR, XAVIER FIERRO I MACÍA

Servei del Patrimoni Arquitectònic. Diputació de Barcelona

Durant els últims anys els treballs a Darró han tingut tres objectius fonamentals: delimitar amb precisió el perímetre del jaciment arqueològic, enllestir la investigació de les zones excavades el període 1980-1983 i conèixer l'estratigrafia i les estructures principals de la resta del conjunt.

Com que l'espai de què disposem és limitat, només resumirem els resultats d'alguns d'aquests treballs. Així, exposarem l'evolució d'una de les cases ibèriques: l'anomenada casa 3; presentarem la troballa de forns ceràmics tant romans com ibèrics, i direm els trets essencials de la zona de la *pars urbana* de la vil·la romana on hem treballat fins ara.

1. LA CASA IBÈRICA NÚM. 3

Es va excavar de 1980 a 1983 en campanyes anuals no gaire llargues. Primer es va fer un sondeig a la cambra G (vegeu la nomenclatura a la planta general de la casa), i després els treballs van afectar la resta de les habitacions. La cambra F encara no l'hem buidada fins al fons, per la qual cosa no podem parlar de l'evolució d'aquest espai en les fases més antigues. Cal remarcar que la casa no va ser sempre una sola unitat d'habitació, com veurem, però hem preferit utilitzar una única denominació per fer-ne més planera la descripció.

El moment més antic de l'ocupació d'aquest lloc s'ha de situar a mitjan segle IV. En aquesta data es va bastir un recinte segurament rectangular (planta C3/0), encara que no en coneixem tot el perímetre, car excedeix la zona excavada. Aquest habitatge tenia una llar central força gran, en forma de ferradura. És interessant assenyalar que, abans de construir les parets, es van fer uns fonaments molt profunds ja que aquest sector es trobava en

una zona d'aiguamolls. La primera capa consistia en un entramat de bigues de fusta (algunes de les quals s'han conservat *in situ* perfectament, car són dins d'una capa d'aigües subàlvies). A sobre d'aquesta base, es van posar una sèrie d'estrats de terres i pedres.

Aquesta primera unitat d'habitació va subsistir sense variacions fins al 180 aC aproximadament. En aquell moment es degué produir un canvi important en el poblat, possiblement ocasionat per la conquesta romana i pel consegüent canvi de signe a les perspectives comercials: a Darró no hi ha mostres de resistència als romans, malgrat que les fonts recullen la batalla de Cissa (Liv. XXI, 60, 7; Polib. III, 76, 1-12), en la qual es van veure implicats altres cossetans. Pensem que aquest assentament, després d'estabilitzar-se la situació, va tornar a la funció de centre redistribuidor de mercaderies pròpies i d'importació, funció que desenvolupava d'antuvi.

Aquesta conjuntura nova també va propiciar un remodelatge urbanístic, que va afectar les construccions que des de feia temps ocupaven el paratge pantanós que envoltava el turó de Sant Gervasi (elevació en la qual devia d'haver-hi el nucli més antic i important del poblat). En aquest context cal situar la construcció de la casa 3 pròpiament dita.

L'edificació d'aquest habitatge no va ser un fet aïllat, sinó que s'ha de relacionar amb un canvi profund de les estructures del poblat. A més, tot el nucli situat al peu del vessant oriental del turó va ser pensat de manera unitària. Això va comportar l'obertura de dos carrers (segurament van ser més, però de moment únicament coneixem aquests dos i potser un altre), un al nord i un altre a l'est, el primer porticat. Aquestes vies van ser dotades de serveis comunitaris, com per exemple el clavegueram del carrer septentrional.

Des que va començar l'ús de la casa, cap al 180 aC, fins que va ser abandonada (ca. 80-70 aC), els canvis de la distribució interior van ser incessants, i no com a la fase anterior que les estructures van romandre invariables durant un període més llarg. Això fa pensar que l'etapa del segle II aC va ser la més activa de la vida de l'assentament.

Una part important dels canvis esdevinguts a l'interior de l'edifici, dels quals hem intentat fer una interpretació, podrien ser deguts a la redistribució de llars i forns. Alguns d'aquests focs eren merament domèstics, però altres s'han de relacionar amb activitats artesanals. Aquest fet indica que la casa va tenir una funció doble, d'habitatge i taller, força interessant.

També cal esmentar l'aparició d'enterraments infantils sota els paviments d'algunes cambres (*passim*). Tots són d'inhumació i corresponen a fetus terminals o nadons. En analitzar les fases d'utilització, observem que els enterraments són a les zones de la casa destinades a l'ús domèstic, i que apareixen després d'un canvi en la compartimentació.

Fóra molt fàcil i espectacular pensar que les tombes són el testimoni de sacrificis humans de fundació, però l'estudi d'antropologia física palesa que alguns d'aquests infants no van arribar a néixer, per la qual cosa difícilment podien haver estat sacrificats. Això no obstant, és interessant relacio-

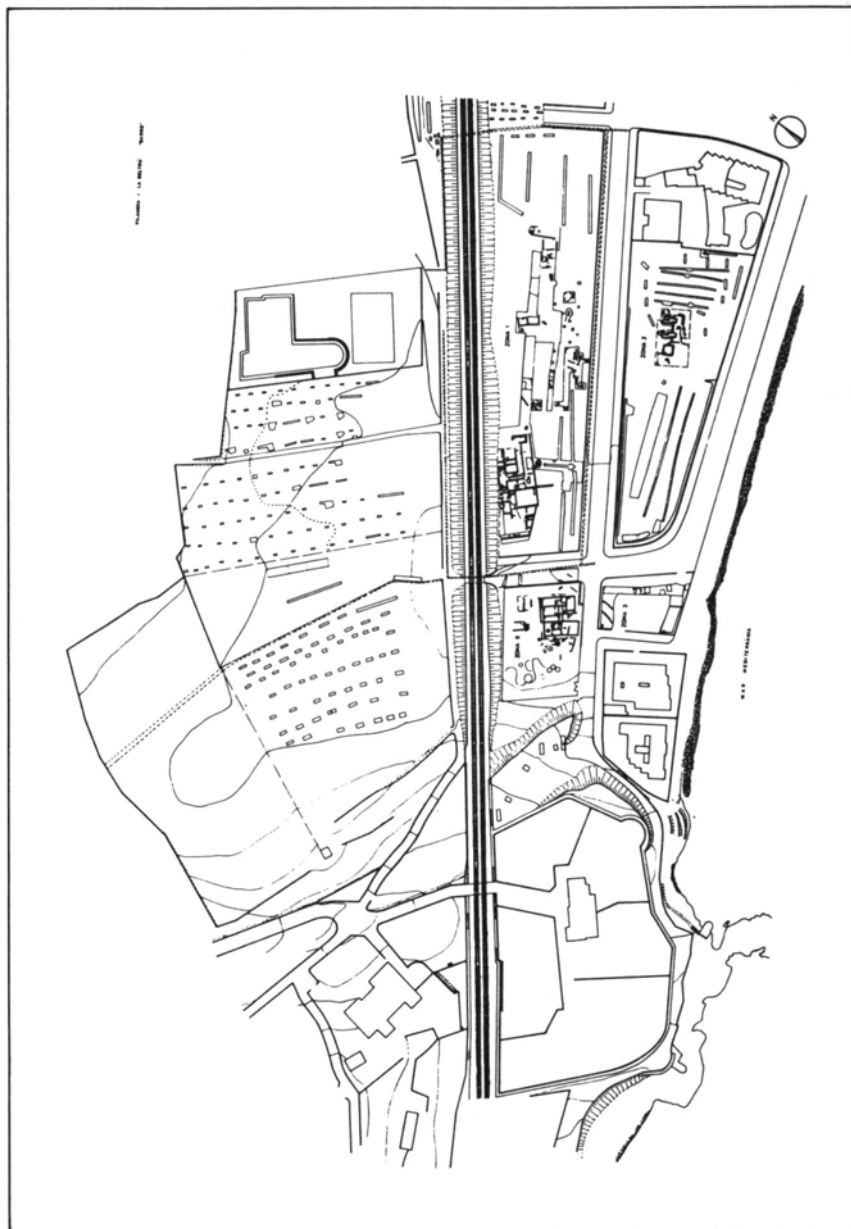

Fig. 1. – Planta general de les zones del jaciment excavades recentment.

nar les inhumacions amb alguna mena de pràctica religiosa propiciatòria, segons la qual s'enterraria a casa el primer fill que naixés mort o morís de molt petit.

1.1. *Evolució*

Com que ja hem dit que la casa 3, malgrat l'apel·latiu convencional, no va ser sempre un sol habitatge, per simplificar la descripció de les fases evolutives, utilitzarem termes com casa de l'esquerra, en referir-nos al recinte de la meitat oriental, i casa de la dreta, en parlar de l'àmbit occidental. Igualment, quan anomenarem les vies urbanes que envoltaven l'edifici, parlarem del carrer nord i del carrer est. Del carreró descobert al costat de l'actual plaça de Darró, en direm carrer sud. Finalment, cal tenir en compte que, en començar les nostres excavacions el 1980, les cambres A i C ja havien estat buidades i tenim poques notícies sobre l'estratigrafia i les troballes d'estructures.

Primera fase (paviments 96, 107, 146; planta C3/1)

En aquell moment la casa presentava una estructura complexa. Si comencem la descripció per la façana que dóna a la via nord, veurem en primer lloc que en el carrer hi havia una mena de vorera, formada per un enllosat barroer de pedres calcàries planes (u.e. 167). Aquest enllosat tocava a la dreta i a l'esquerra als murs 6 i 11, prolongació de les parets laterals de la casa i que, segons el nostre parer, sostenien la coberta d'un pòrtic. Al costat del segon dels murs esmentats, i ja en el carrer, hi havia una pedra clavada verticalment (u.e. 168), la qual protegia la cantonada del pòrtic del trànsit rodat.

Una vegada passats la vorera i el porxo, trobem tres portes, delimitades d'esquerra a dreta, pels murs 24, 25 i 26. Es tractava dels accessos a les cambres G, B i A respectivament. Des de la cambra G, al llarg d'un passadís format pels murs 11 i 95 s'entrava a l'habitació H. Allà hi havia una porta que comunicava amb el carrer est. La cambra B estava tancada per l'envà 39, però era possible passar a la G per una porta oberta entre els murs 8 i 38. S'ha de remarcar que en aquest àmbit es va trobar l'enterrament 153.

En aquesta etapa, totes les cambres excavades no pertanyien a la mateixa casa. Les habitacions A, C, D i E formaven part de l'habitatge de la dreta, del qual de moment no coneixem el límit meridional (tallat per un carrer modern). La cambra F potser també era independent, encara que aquesta fase no s'ha descobert fins ara.

Tot això palesa que durant aquest període funcionaven els carrers nord i est, el primer tenia un pòrtic i una claveguera (excavada davant la casa 1, a l'oest de la casa 3). En aquest carrer s'obrien tres portes; les dues de l'esquerra corresponien a l'àrea inicial de la casa 3, dotada de tres cambres

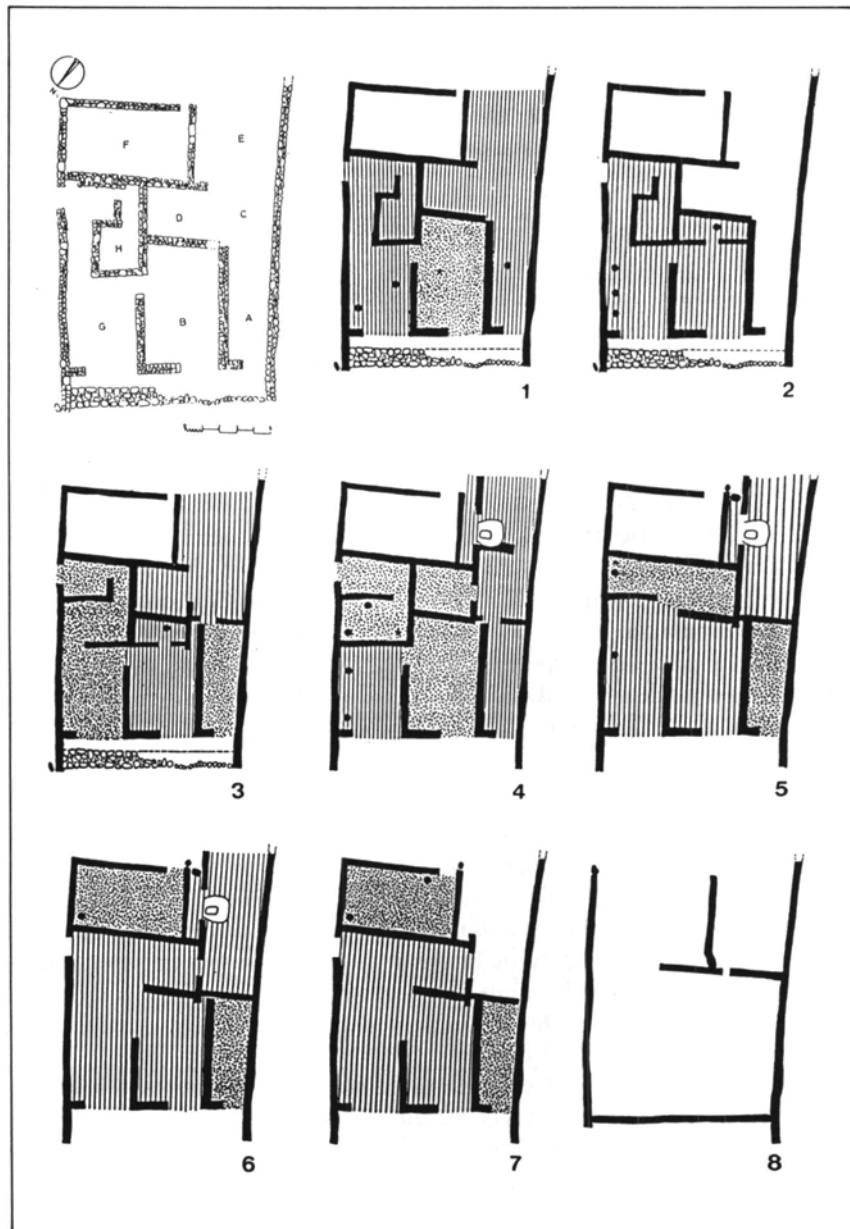

Fig. 2. - Esquema de les fases evolutives i funcionals de l'anomenada «Casa ibèrica 3» de la zona 0.

(A, G, H), la més interior de les quals tenia una altra porta que donava al carrer est. La casa secundària situada a la dreta comprenia les cambres A, C, D i E. S'ha de destacar que dins la cambra G hi havia un foc (u.e. 97), materialment enganxat al mur 11, i un altre de més petit al centre de l'estança.

Pel que fa a la interpretació funcional, la cambra B era l'habitatge pròpiament dit (recordem la inhumació 153), la cambra G segurament s'utilitzava a tasques artesanals, tenint en compte l'existència dels focs (potser restes molt malmeses d'un forn) i de les restes d'una xemeneia al passadís G-H. L'espai H potser era subsidiari de la funció productiva. A la casa de la dreta només s'han trobat restes d'un foc a la cambra A, la qual comunicava directament amb els espais C i E –de fet tots tres eren una mena de corredor–. L'espai D, dotat de certa personalitat, també tenia una porta molt àmplia. Tot això fa descartar l'ús domèstic, encara que la funció artesanal tampoc no és ben definida en aquesta etapa.

Segona fase (paviments 85, 115, 147, 177; planta C3/2)

Els canvis d'aquest moment afecten l'habitatge de l'esquerra, on desapareix el forn hipotètic de la cambra G. En lloc seu van funcionar tres focs arrengrats (u.e. 86, 88, 90). En l'habitació B, es va construir un petit recinte situat al fons i limitat pels murs 41 i 42, a l'interior del qual va funcionar un foc de planta rectangular, que potser era un altre forn.

Sembla que en aquest període a les cambres G i H van continuar les activitats artesanals. A la B, la construcció del foc nou, de considerables dimensions, potser indica la mateixa funció.

Tercera fase (paviments 84, 85, 106, 115, 176; planta C3/3)

A la casa de l'esquerra van canviar els envans de la cambra H, els quals van formar un petit distribuïdor al costat de la porta del carrer est i també es va eixamplar la cambra pròpiament dita. A més, van desaparèixer els focs de l'estança G. A la casa de la dreta, es va construir una paret al fons de la cambra A (u.e. 43, 44) amb una porta que donava a l'habitació C-E. L'espai D va adquirir una més gran personalitat, car l'accés es va fer més petit.

El canvi a l'habitació H s'hauria de relacionar amb la desaparició dels focs de la cambra G. Això devia fer que totes dues passessin a la funció domèstica i que només romangués l'espai B dedicat a les tasques productives. Al mateix temps, l'estança A podria haver adquirit un ús domèstic.

Quarta fase (paviments 81, 82, 86, 115; planta C3/4)

En aquesta etapa hi va haver força canvis. L'espai H es va fer independent i va adquirir la funció domèstica: tenia una llar (u.e. 75), complemen-

tada per una estructura per recollir cendres o caliu, formada per dos meitats d'àmfora (u.e. 74); a l'angle nord-est hi havia un enterrament infantil.

Una altra unitat la formaven les estances G i B. La G va tornar a l'ús productiu, car posseïa dos focs (u.e. 77, 79) –potser restes d'un mateix forn allargat– al costat del mur 11. La B, comunicada amb l'interior mitjançant una porta molt estreta, potser era domèstica, però, en no tenir foc propi, és difícil assegurar-ho.

El tercer habitatge el formaven les cambres A, C, D i E. L'estança E tenia un forn bastant gran (u.e. 110) amb xemeneia independent, i es comunicava amb la C per una porta també bastant gran. Segurament totes dues s'han de relacionar amb les tasques artesanals. La cambra A potser s'utilitzava per treure els productes al carrer i, tal vegada, la D, més aïllada, era domèstica, encara que atesa l'absència de focs, podria haver estat un magatzem.

Cinquena fase (paviments 29, 113, 146; planta C3/5)

La cambra H va tornar a integrar-se a la casa de l'esquerra, però, a més es va annexionar l'estança D; la porta que donava al carrer est restà aparellada. Aquest conjunt va continuar amb la funció domèstica, exemplaritzada per l'aparició d'un enterrament infantil nou a l'angle sud-est (u.e. 37), a sobre del qual es va posar una llar.

A l'estança G, que formava part de la mateixa casa, s'hi va instal·lar un foc novament (u.e. 69), la qual cosa en palesa l'ús productiu. Aquesta utilització també podria haver-se estès a la cambra B, ja que la porta de comunicació amb G és molt àmplia.

La casa de la dreta comprenia les habitacions A i E (que ja havia incorporat definitivament l'espai C): l'estança A era domèstica i a l'E funciona el forn de les etapes anteriors, reformat lleugerament.

Sisena fase (paviments 19, 112, 122 i 144; planta C3/6)

Les dues cases es van unificar, a excepció de la cambra A. Llevat del forn de la cambra E, van desaparèixer totes les restes de focs. A més, es va tornar a obrir la porta que comunica H amb el carrer de llevant. No és senzill interpretar aquest canvi, car tenim dificultats per establir l'àrea domèstica: el conjunt dels àmbits B, G i H-D no sembla apropiat, car és molt espaiós i té massa portes. Això fa pensar, amb les reserves que fan al cas, que tot el conjunt estava relacionat amb el forn E i tenia un ús productiu. La cambra A, que va restar aïllada, potser era domèstica, encara que no coneixem restes de foc.

L'habitació F (l'excavació de la qual va arribar fins aquesta etapa) era un lloc domèstic independent amb una llar a l'angle nord-est (u.e. 120). La porta potser donava a un carreró situat a migdia (aquesta hipòtesi no s'ha pogut comprovar, car en aquest lloc hi ha un carrer modern).

Setena fase (paviments 16, 19, 111, 118 i 143; planta C3/7)

Hi ha una certa continuïtat respecte al moment anterior, però cal remarcar la desaparició del forn de la cambra E. Tampoc no s'ha enregistrat la troballa de cap foc corresponent a aquesta etapa. Tot això fa suposar que l'ús residencial es va perdre definitivament. Fins i tot es podria pensar que el carreró de migdia va ocupar els antics àmbits C i E, encara que això només és una hipòtesi. Els espais A i F van continuar independents. En el segon va aparèixer una altra llar més petita al costat de la porta (u.e. 116).

Octava fase (paviment 7; planta C3/8)

Va representar un canvi radical respecte a tot allò que hem vist fins ara. Els carrers nord i est continuaren en ús, però van desaparèixer totes les portes de la casa que hi comunicaven, i potser el carrer que intuïem al sud era més important, però no sabem ben bé com es relacionava amb les cambres F-H i E-C (ara unificades).

Quant al caire de la utilització de l'edifici, no és gaire clar. En primer lloc, cal pensar en l'abandó de la casa (o cases) que hem descrit fins ara. En segon lloc, el conjunt A, B, D, G, H sembla un espai unitari ben comunicat amb F, i es podria interpretar com un magatzem o una cort. Finalment, l'espai C, E potser n'era subsidiari o tenia la funció domèstica, però tot plegat és molt hipotètic.

2. ELS FORNS DE TERRISSA

2.1. *Els forns ibèrics*

A Darró ja se'n coneixien exemples des del 1977. Aleshores, l'acció de les màquines (que va motivar els primers treballs d'excavació) va posar al descobert dos forns petits col·locats un al costat de l'altre, molt a prop de l'estructura anomenada «casa ibèrica núm. 1» (u.e. 0301 i 0302). Són de planta el·líptica amb *praefurnium* allargat, i el més gran té un element central on degué recolzar el laboratori de cocció. Les circumstàncies desgraciades de la troballa no han permès datar-ne la fundació, però el rebliment interior suggereix una data d'abandó de cap al 70 aC.

A part d'aquestes instal·lacions, durant l'any 1987 hem localitzat dos forns ibèrics més (u.e. 1503, 1225). El primer força gran i l'altre més petit i arrasat. Estan situats a l'àrea I del jaciment, molt a prop d'unes estructures de la *pars rustica* de la vil·la (vegeu planta). El que s'ha conservat més bé presenta la planta completa, com també restes del *praefurnium*, de la cambra de foc –amb nombroses xemeneies– i del suport del laboratori de cocció.

Els rebliments de les dues estructures i els materials d'un abocador in-

diquen que dins d'aquestes instal·lacions es van coure ceràmiques comunes ibèriques de pasta beix (molt típiques de Darró i la contrada), ceràmica grisa ibèrica i ceràmica a mà reduïda. Aquests materials indiquen un període d'utilització que pot situar-se entre final del segle IV i el segle II aC avançat.

La darrera fase d'aquests forns potser es podrà associar a una sèrie d'estructures arquitectòniques, aparegudes molt a prop i que excavem en redactar aquestes línies. També cal afegir que algunes d'aquestes parets segeïen un forn (u.e. 1307) similar als descrits, completament ple d'àmfores del tipus PE 15 (algunes d'elles amb defectes de cocció), l'estudi del qual podria donar molta informació sobre el paper de Darró als segles IV-III sota la influència púnica.

2.2. La terrisseria romana

Es va trobar durant la campanya del 1986 i en coneixem els elements essencials. Juntament amb els forns, s'ha localitzat una dependència annexa i una bassa per decantar-hi les argiles utilitzades com a primera matèria.

2.2.1. Els forns

Tenen idèntica estructura i distribució interna, si bé el que hem designat amb el núm. 2 (vegeu planta parcial) va ser objecte de reformes que en modificaren sensiblement el funcionament. En els dos casos la part conservada correspon a la cambra de combustió, tallada parcialment en el terreny natural, i al *praefurnium* que s'obre a la dependència annexa. Estan orientats de nord a sud, amb la portella d'alimentació de la cambra de foc situada en el darrer punt, i la separació entre ells és de 1,95 m.

Són de planta rectangular i estan construïts amb tovot. Aquest material forma els murs perimetrals i els elements de sustentació de la graella. Per a la construcció dels forns es realitzaren dues operacions. En primer lloc, es va retallar el terreny natural argilós (amb el qual es devien elaborar els tovots), a continuació es va formar el perímetre inicial mitjançant totxos sense coure que, tret de la cara meridional, van ser adossats a les argiles verges. Al costat de migdia es va aixecar un mur de maçoneria, en el qual s'havia deixat un espai per col·locar-hi el *praefurnium*. En la cara interna d'aquest mur s'hi van adossar les toves que configuraven el forn pròpiament dit.

Dins la cambra de foc dels dos forns, van aparèixer una sèrie d'estructures construïdes amb totxos i revestiments argilosos refractaris. Es tractava d'uns estreps laterals, adossats als murs més llargs de les instal·lacions. Aquests elements es completaven amb un altre de central en forma d'espina, adossat a la paret del fons, del qual arrencaven nous estreps orientats cap a la dreta i l'esquerra. Davant de la boca dels *praefurnia* només hi havia estreps en els murs laterals, ja que l'espina acabava una mica abans

d'arribar al conducte d'alimentació. En aquest lloc es van trobar els arrencaments d'un sol arc, la llum del qual era igual a l'amplada interior de la cambra i disposava d'estreps més gruixuts.

D'aquesta manera, en cadascun dels forns, començant a comptar des de la boca, es trobaven els arrencaments de l'arc únic i, a continuació, les restes de cinc arcades paral·leles. Aquesta disposició indica que els vestigis corresponen a la sustentació de dues fileres d'arcs paral·lels, a sobre dels quals devia haver-hi la graella, que no s'ha conservat.

A part de la funció de sostenir les arcades, els elements laterals ajudaven a alinear les xemeneies que escalfaven el pis superior i permetien l'airejament del procés de combustió. També feien de contraforts i evitaven les empentes laterals de les terres a les quals es trobaven materialment enganxades les bases dels forns.

Els *praefurnia* tenien 2,37 m de llarg per 1 m d'amplada. L'alçada devia ser lleugerament inferior a la de les cambres de combustió respectives. Eren de tova i el coronament consistia en una volta de mig canó (de la qual se n'han trobat els arrencaments). Exteriorment estaven protegits per uns murs que devien servir de contrafort. Al costat de l'entrada es va documentar un petit sòcol que devia servir per tancar el conducte en les darreres coccions.

El fet d'haver documentat el tester al nord de la zona excavada, fa pensar que el lloc per on es carregaven les cambres de cocció era en el costat oposat al dels *praefurnia*. A migdia hi havia la dependència annexa, la qual s'utilitzava per emmagatzemar combustible i recollir cendres.

Les restes trobades suggereixen que l'aparença general de totes dues instal·lacions era semblant (encara que el forn 2 va canviar una mica després d'unes reformes, les quals no explicarem per manca d'espai): el *praefurnium* cobert amb volta donava pas a una cambra de foc rectangular. En aquest lloc hi havia els arcs per a la sustentació de la graella. Aquest element, no l'hem trobat *in situ*, però, segons els materials descoberts, devia ser de totxos bipedals (de 29×30 cm exactament). Aquests totxos tenien uns orificis per comunicar l'escalfor de la cambra de foc. Del laboratori de cocció no se n'ha conservat cap resta, però suposem que era de totxo i cobert amb cúpula o volta.

2.2.2. La dependència annexa

Al sud dels forns es va trobar un recinte rectangular construït amb maçoneria lligada amb fang, de 40,42 m de llarg per 12,30 m d'ample. Els costats menors es trobaven orientats de nord a sud. A tramuntana hi havia els *praefurnia* dels forns, i al sud hi havia una porta. Aquesta dependència servia per protegir els esmentats conductes d'alimentació, per emmagatzemar-hi la llenya i per dipositar-hi la cendra després de netejar l'interior dels forns.

El paviment era el terreny verge, retallat per tal de posar-lo al mateix

nivell que l'interior dels forns. Els murs es trobaven en una cota més enlairada, per sobre de les argiles naturals. Això va fer que la porta tingués un graó intern. La coberta suposem que era de *tegulae* i *imbrices* amb encavallades, recolzades sobre les parets perimètriques, un pilar central i una pil·lastra adossada al mur de migdia.

2.2.3. La bassa de decantació

Al nord-est dels forns es va descobrir un recinte gairebé quadrat, de 3,70 m per 3,65 m. Les parets eren molt matusseres, construïdes amb reble i morter de calç. La cara externa no era vista perquè estava adossada al terreny. A l'interior, concretament a l'angle nord-oest, hi havia una sèrie de *tegulae* planes que semblaven graons. El paviment era de terra batuda i els murs eren emblanquinats amb calç i presentaven una rebava a l'alçada del terra. Els reblliments descoberts indiquen que es tractava del lloc per depurar de sorres i graves les argiles que apareixen en aquesta zona del subsòl del jaciment.

La terrisseria va començar a funcionar cap a les darreres dècades del segle I aC, i es va abandonar a l'època de Domicià. Va produir *tegulae*, *imbrices*, totxos bipedals, ceràmica comuna (de la qual estudiem ara la tipologia) i una quantitat important d'àmfores. Les formes més conegudes són la Dr.-Pascual 1 D i la Dr. 7-11. No obstant això, també hi ha dos tipus d'àmfores inèdites. El primer (PD 1) és un recipient de base plana amb una boca semblant a la Dr. 2-4, i el segon (PD 2) té el llavi de secció quadrada i cos similar a la Pascual 1 (paral·lel de pasta i forma al museu de Vaison-La-Romaine). Aquests productes tenen pastes de color beix, groc o bicolors: beix i ataronjat o beix o vermellós, molt semblants a les ceràmiques ibèriques que es van manufacturar al jaciment uns anys abans.

3. LA VIL·LA ROMANA

La terrisseria és un signe inequívoc de la proximitat d'una explotació agrícola romana. De totes maneres, ja teníem notícies de l'existència d'una vil·la a Darró gràcies a les excavacions realitzades al jaciment fa unes dècades, sota la direcció del professor A. Arribas. Durant aquests treballs es va delimitar el mur que tancava la *pars urbana* pel costat de migdia i es van buidar algunes cambres de l'extrem occidental.

Durant la campanya de 1985 vàrem destapar aquestes restes i vàrem excavar tot l'estrat superficial de la hipotètica àrea de la *pars urbana* (ens referim als vestigis situats al sud de la línia fèrria; al nord de la via les estructures continuen, segons que vàrem comprovar el 1982, però de moment no hem fet més investigacions en aquesta zona) i vàrem fer alguns sondeigs estratigràfics. L'excavació sistemàtica de la resta va començar el darrer trimestre de 1987, tant a la *pars urbana* com a la *rustica*, i encara continua.

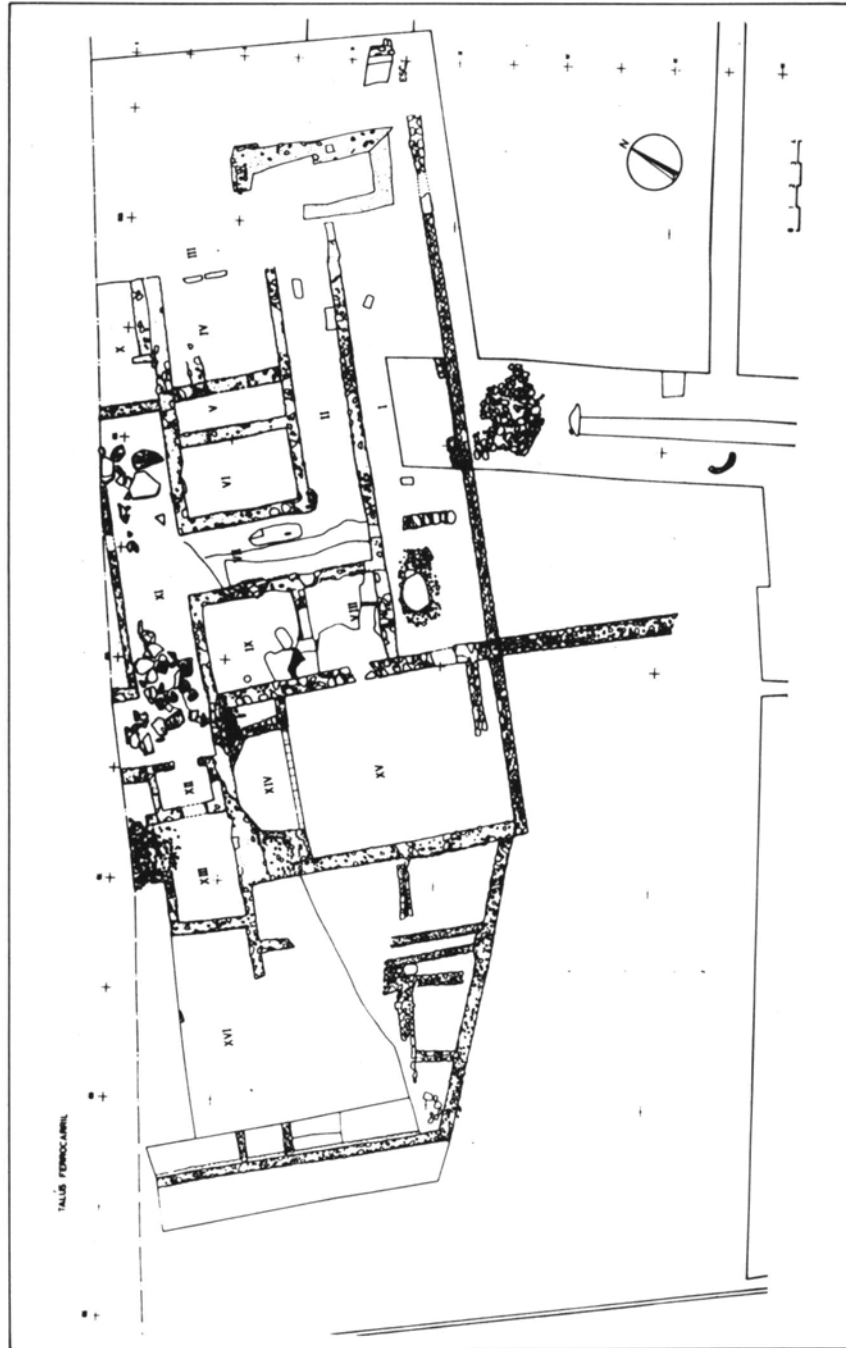

Fig. 3. – Planta de les estructures de la pars urbana de la vil·la descobertes durant la darrera campanya.

Com és natural, els resultats que presentem aquí són molt provisionals, però poden donar una idea dels trets més importants d'aquesta etapa del jaciment. Pel que fa a la cronologia, el sondeig A-1/1986, realitzat al bell mig de l'àrea residencial, prop del mur meridional de tancament (vegeu planta PU), ha proporcionat una estratigrafia que indica les fases següents:

1. Eliminació dels aiguamolls originaris mitjançant rebliments cap a mitjan segle II aC; aquest procés s'ha de situar en el moment de l'expansió màxima de l'assentament ibèric.
2. Fundació de la vil·la cap al darrer decenni del segle I aC.
3. Remodelatge a començament del segle II; les estructures formen bàsicament la planta que s'ha conservat fins avui.
4. Crisi dels anys 260-270; s'ha descobert un estrat de destrucció prou eloqüent. Això no obstant, aquesta capa no assenyala l'abandó de la vil·la.
5. A sobre del nivell de destrucció esmentat, hi ha un altre paviment, datat de l'època de Dioclecià aproximadament. El cim de l'estratigrafia d'aquest indret es caracteritza per l'aparició de les parets de tàpia caigudes, les quals donen la mateixa data que el paviment. Immediatament per damunt, apareix l'estrat corresponent als conreus moderns (sobretot des del segle XVIII).

En aquest lloc no es va poder datar ben bé l'abandó, i per això no hi hem fet referència, però en una dependència de la *pars rustica*, a llevant del jaciment, hem trobat *sigillata* grisa paleocristiana del segle V avançat. A part d'això, en altres sectors de la *pars urbana* que excavem en aquests moments (on la potència de les últimes capes sortosament és més gran), hem comprovat que l'abandonament va ser molt lent i, abans que les estructures restessin colgades, van ser saquejades minuciosament. Els únics materials ceràmics trobats relacionables amb aquesta darrera etapa, són unes ceràmiques grises fetes al torn lent (les quals lògicament encara tenim en estudi), que podrien ser del segle VI.

Pel que fa a les estructures trobades, ara només podem parlar de les que funcionaven des de l'imperi de Dioclecià, les més superficials, encara que els sondeigs parcials han palesat que els murs principals són del segle II, i fins i tot el plantejament general podria venir de l'època d'August. D'altra banda, els nostres treballs només han afectat un tros de l'àrea residencial de l'explotació, el qual podria abastar una mica menys de la meitat meridional (com se sap, la línia fèrria va passar pel mig d'aquest sector del jaciment i encara no hem excavat en extensió a tramuntana del ferrocarril).

Fins ara, s'ha descobert bona part dels murs perimètrics de migdia i ponent i algunes restes del tancament oriental, encara que aquesta part va ser molt afectada pels saqueigs antics i els conreus de l'edat moderna. L'anàlisi de la compartimentació interior palesa que, a l'època d'August, l'edifici podia haver estat de planta rectangular. Més tard, amb el remodelatge del segle II, segurament el van escurçar pel costat de ponent.

Això va donar lloc als trets generals de la planta conservada fins avui,

la qual comprèn un cos rectangular i un afegit trapezial a l'oest. El nucli principal d'aquesta construcció té un pòrtic ampli a l'extrem de migdia: I (d'aquesta mena d'estructures se'n diu «corredor» a la bibliografia especialitzada, però l'anomenem així per distingir-lo del passadís interior en direcció est-oest: II). A partir del pòrtic hi ha dos passadisos que subdivideixen sengles crugies. A ponent del primer (VII), hi ha dues cambres rectangulars (VIII, IX) traçades en direcció est-oest i pavimentades amb *opus signinum*. Es troben molt arrasades pels treballs agrícoles; van ser descobertes els anys cinquanta i només les hem netejades i hem excavat alguns racons intactes.

A continuació d'aquestes estances, a tocar d'un dels límits del cos principal de l'edifici, hi ha una cambra rectangular traçada en direcció nord-sud (XV), amb una capçalera pentagonal separada de la resta per un graó (XIV). Les parets segurament tenien un revestiment d'*opus sectile*, segons ho palesen les marques trobades, i l'espai rectangular posseïa uns pòrtics laterals (en l'excavació hem trobat una basa, el 1956 se'n va localitzar una altra; al museu de la Geltrú se'n conserven capitells, columnes i bases d'ordre corinti recollits durant les obres del ferrocarril; potser no són d'aquí i corresponen a un hipotètic peristil, però en tot cas indiquen que tots els elements d'aquesta mena col·locats a la vil·la eren del mateix ordre). El centre d'aquest recinte encara no s'ha excavat (Arribas el va deixar com a testimoni i nosaltres ens hem centrat a la capçalera i un dels angles que romanien intactes), però pensem que podria tractar-se d'un atri lateral o, millor, d'un *oecus* bastant gran. Pel que fa a l'encapçalament, se'n coneixen de semblants a les vil·les d'Almenara de Adaja (Valladolid), Aguilafuente (Segòvia) i Sádaba (Saragossa).

A l'altre extrem del primer passadís, vàrem trobar una cambra en direcció nord-sud (VI). Suposem que tenia l'accés a llevant, car la resta de les parets perimètriques no presenten cap obertura. En aquest costat hi havia un altre passadís (V) que comunicava amb un corredor (II), paral·lelament al pòrtic. A l'est de V hi ha una estança relativament gran, traçada d'est a oest (IV). Es troba molt degradada, però a l'extrem oriental s'endevinen les restes d'un marxapeu, que correspondria a la porta principal. També és possible que tingués una altra entrada en el costat oposat. Aquesta darra donaria a V, i l'altra a un tercer passadís, poc conegut, anomenat III. El paviment de la cambra era d'*opus tessellatum* policrom, però es troba destrossat pels conreus. La disposició i la relativa riquesa d'aquest àmbit, fan pensar que podria haver estat un triclini, potser el d'hivern, atesa l'orientació.

Al nord d'aquest conjunt, hem trobat un altre espai (XI), limitat a l'oest per un mur a l'alçada de la capçalera del suposat *oecus* (XIV-XV), i per una altra paret al costat de l'anomenat triclini (IV). També té un mur paret que el limita pel costat de tramuntana, el qual pertany a una estructura no excavada per trobar-se sota el talús del ferrocarril. També s'ha de destacar que té diversos accessos; el primer a l'angle nord-est, el segon a l'angle nord-

oest, el tercer al costat de ponent i el quart al costat de migdia. Aquesta diversitat de portes li dona una funció de distribuïdor. D'una banda, l'espai XI articula la comunicació del cos central de la vil·la (on potser hi havia el peristil) amb les dependències de migdia i, d'altra banda, comunica aquestes cambres amb les habitacions de ponent.

Una altra troballa realitzada en aquest indret dona dades importants sobre l'estructura aèria. Es tracta d'un nombre considerable de fragments grans d'*opus signinum*, caiguts sobre el terra en posicions molt diverses i barrejats amb una gran massa de tàpia. Això indica que la residència va tenir una planta pis (o una terrassa) pavimentada amb *signinum*. Aquesta hipòtesi es complementa amb uns altres vestigis localitzats al pòrtic: en les zones que no estaven arrasades pels conreus es van descobrir abundants fragments d'un mosaic policrom, caiguts sobre el terra en posició inclinada justament sobre la capa d'enderroc formada per restes de tàpia i bigues (aquesta capa és perfectament horitzontal). Finalment cal esmentar el descobriment d'unes restes d'escala a l'extrem oriental del mateix corredor (Esc).

Quant al cos trapezial de ponent, tot just hem començat l'excavació. No obstant això, sabem que la compartimentació que hem trobat pertany a la reforma de Dioclecià (llevat dels murs perpendiculars al tancament de migdia, els quals van ser excavats per Arribas fins als fonaments i potser daten del segle II). Per ara, coneixem una cambra (XII) darrera de l'*oecus*, la qual comunica amb un altre espai (XIII) que, alhora, té una porta cap al nord. Després, hi ha una estança rectangular força àmplia (XVI), on comencen a aparèixer les restes d'uns pilars, que segurament sostenien la planta pis.

Malgrat totes les limitacions d'aquestes troballes, que de moment únicament donen llum sobre les fases més tardanes del cos rectangular, hem fet algunes hipòtesis sobre la distribució. Pensem que es tracta d'una vil·la *de corredor*, de les anomenades *urbano-rústegues*. La disposició s'assembla bastant a l'explotació del Castillet (Cartagena). També té punts de contacte amb el cos oriental de la vil·la dels Munts (Altafulla). Les vil·les del Puig de la Cebolla (València) i Tossa de Mar també presenten similituds, sobretot la darrera.

Amb aquestes bases, es pot pensar en una construcció principal (el cos rectangular) destinada a les cambres domèstiques, potser amb un peristil en el centre i un *oecus* o atri lateral. El cos trapezial potser albergava altres cambres secundàries. En qualsevol cas, encara manquen elements importants, com els banys, i estem lluny de fer-nos una idea de la disposició i utilitat de la planta pis.

BIBLIOGRAFIA RECENT

- LÓPEZ I MULLOR, A. (1986): «Establiment ibèric i romà de Darró», a *Memòria 1984. Servei de Catalogació i Conservació de Monuments de la Diputació de Barcelona*, Barcelona, pp. 113-142.
- LÓPEZ I MULLOR, A.; FIERRO I MACÍA, J.: «Assentament ibèric i vil·la romana de Darró. Les excavacions de 1986», a *Memòria 1985-1986, Servei de Catalogació i Conservació de Monuments de la Diputació de Barcelona*, en premsa.
- LÓPEZ I MULLOR, A.; FIERRO I MACÍA, J. (1987): «Les excavacions al conjunt de Darró durant l'any 1986», a *Primera Edició* (Vilanova i la Geltrú), pp. 5-12.
- LÓPEZ I MULLOR, A.; FIERRO I MACÍA, J. (1988): «La campanya d'excavacions de 1987 a l'assentament ibèric i la vil·la romana de Darró», a *Primera Edició* (Vilanova i la Geltrú).
- LÓPEZ I MULLOR, A.; FIERRO I MACÍA, J.: «L'època ibèrica a Darró. Hipòtesis i evidències proporcionades per les darreres excavacions», a *I Jornades d'Estudis Penedesencs, juny 1988*, en premsa.